

hullámfürdő leszakadt álmennyezetének problematikájával foglalkozott Rabb Péter (Barta és Rabb Kft.) esettanulmányaiban. A következő előadásból megtudhattuk, hogy a Hévízi Tófürdő összekötő folyósójának megsüllyedése miatt került sor a tartó facölöpök helyszíni és mechanikai vizsgálatára. A cölöpözés rövid történetéről és a vizsgálat eredményeiről, a megsüllyedés okairól beszélt előadásában Kulcsár Béla (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem). Az utolsó előadásban a Remmers cégről, műemlék- és általában épületfelújítási, faanyagvédelmi és felületkezelési

eljárásairól, külföldi és hazai referenciáiról hallottunk rövid, lényegretörő ismertetőt Forster Béla előadásában (Remmers Ungarn Kft.).

Az előadások többségét számos hozzászólás, élénk vita követte. Kiemelendő, hogy a VII. Faanyagvédelmi Konferencia látogatottsága az előző évekhez viszonyítva is nőtt: közel 60 fő vett részt az előadásokon, és az azt követő eszmecsereken.

A jelenlevők kifejezték kívánságukat a következő konferencia megrendezésére két év múlva, a 2010. esztendőben.

A szegedi gyufa másfél évszázada

Balogh László*

A XIX. század közepén az éves összeírások 13 gyárat regisztráltak Szegeden. A vezető helyen lévő malomipar mögött dobogós helyen szerepelt még a faipar és a szeszipar. Az úgynevezett "vegyészeti ipar" ágai közül Szegeden az 1850–60-as évek fordulójától a gyufagyártás emelkedett ki.

Neubauer József 1846-ban Csongrádon alapította első gyufagyártó üzemét, amelyet 1858-ban Szegedre helyezett át. Szegeden gyufagyártási engedélyt 1858. szeptember 11-én kapott. A Neubauer féle gyufagyárat a városban még két másik követte, az egyik Csikós Imre üzeme Felsővároson, a másik Topesco Lajosé, az akkori Ingeny utcában. Egy hatósági vizsgálat 1867-ben mindhárom gyárat bezáratta. Az ok: nem tartották be a munkásokra vonatkozó kancelláriai rendeletet. A Neubauer féle üzem az újjáalakulás után 1878-ban Breier Miksa tulajdonába került. A gyár évi kapacitása ekkor 55 ezer doboz volt, amelyet 6 férfi, 12 nő és 10 (14 évesnél fiatalabb!) gyermek foglalkoztatásával érték el.

A várost romba döntő 1879-es szegedi nagyárvíz pusztítása után a gyár új épületben folytatta a termelést. Ezt követően ismét tulajdonosváltás következett. Az új tulajdonos Pálfi Lipót. A gyár 1895-től „Pálfi Lipót és veje” néven folytatta a gyufagyártást. A fokozatos termelésnövekedés eredményeként a század végére az évi termelés meghaladta a 300 ezer doboz gyufát, amelyből Olaszországba és a keleti országokba is exportáltak.

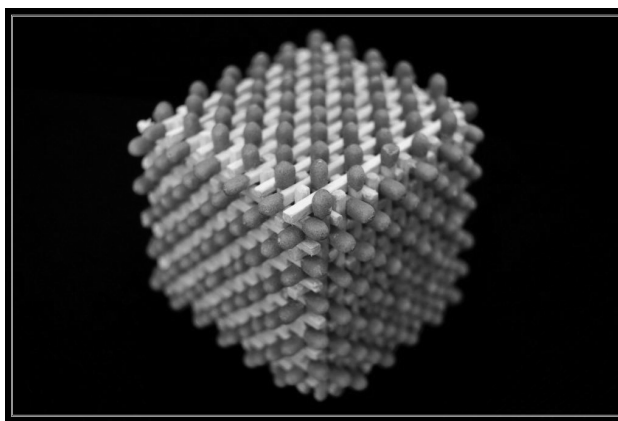
A magyar gyufagyártás első fél évszázadának

végén már tőkeerős részvénytársaságok alakultak, és megjelent a külföldi tőke is. Az 1900-as évek elején a bécsi Landerbank SOLO Gyufagyárak Rt. néven osztrák-magyar gyufakartellt hozott létre. Pálfi Lipót cége ebbe nem lépett be, a kartellel vívott versenyben viszont alulmaradt, így kénytelenek voltak a gyárat eladni. A részben külföldi tőkével megerősödött üzem Szegedi Gyújtógyár néven termelt tovább.

1910. április 19-én a gyár történetének legnagyobb tragédiáját szenvedte el. Felrobbant az üzem nagy kazánja. Az óriási detonáció 11 munkás, köztük gyermekek halálát okozta, a sebesültek száma 29 fő volt. Az üzem teljesen elpusztult. Az 1912. novemberéig elhúzódó bírósági tárgyalás szakértői vélemények alapján végül a tragédia okaként elsősorban emberi mulasztást állapított meg. A felrobbant üzem helyén épült új gyárban megszüntették a sárga foszforos gyufa gyártását, a sárga foszfor használata ugyanis a vele dolgozó munkásoknál megbetegedést, úgynevezett foszfor nekrózist okozott.

A szegedi gyár 1915-ben az osztrák-angol érdekeltségű Szikra Gyújtógyárak Rt. tulajdonába került, és annak szegedi gyártelepe lett. Egy 1920-as tüzesetet követő két év a gyár korszerűsítésével telt: modern svéd és német gépek kerültek Szegedre. Német mintára a Kálvária úton 1922-ben 40 darab munkáslakás építésébe kezdtek.

Az 1920-as évek közepén a gyufaiparban is elkezdődött a koncentráció. A „Szikra” felvásárolta a

Vajda István fotója, a szerző engedélyével
(http://fotozz.hu/fotot_megmutat?Foto_ID=147550)

* Balogh László, a FATE Csongrád megyei csoportjának örökös tagja

bajai és a gyulai gyufagyárakat. A további felvásárlásoktól csak azért állt el, mert 1927-ben a magyar kormány eladta a gyufagyártási jogunkat a svédeknek. A magyar-svéd szerződés (1928. augusztus 5.) értelmében a Svenska Tandsticks Aktiebolagon kívül más cég 50 évig nem kaphatott gyufagyártási jogot. A svédek a szegedi, a kecskeméti és a budafoki gyár kivételével a többi gyufagyárat leállították.

A korszerűsítések eredményeként a szegedi üzem dobozkészítő és mártó gépeket kapott, és a famegmunkáló üzemszert is modern gépekkel szerelték fel. A budafoki és a kecskeméti üzem is korszerűsödött, és a nehéz fizikai, kézi munkát gépekkel váltották ki. Ennek eredményeként a három gyár összlétszáma 2000 főről 500 főre csökkent.

A második világháború alatt a szegedi gyár is hadiüzem lett. A harcok befejezése után két héttel a szovjet katonai parancsnokság felügyelete alá vont gyárban újra indult a termelés. Az 1946-os esztendőben bevezették az üzemi étkeztetést, bölcsőde és napközi otthon épült (a gyufaipar főleg nőket foglalkoztatott), a régi raktárból kultúrtermet alakítottak ki. Az 1949. december 29-i államosítást követően a gyár két névvel is büszkélkedhetett: Államosított Magyar Általános Gyufaipari RT. szegedi üzeme, illetve Szegedi Gyufagyár Nemzeti Vállalat.

Az üzemi létszám csökkenése ellenére, a termelés volumene 1949-ben 111 millió, 1950-ben pedig már 130 millió doboz gyufa volt évente. Hála a fénykorát élő munkaverseny mozgalmaknak, 1951-ben az évi termelés már elérte a 157 millió dobozt. Két évig, 1950. április 1-étől 1952. április 1-éig a „Gyufaipari ES” irányította a meglévő három gyárat. Ezt követően a gyárak önállósodtak és a szegedi üzem neve nemes egyszerűséggel Szegedi Gyufagyár lett.

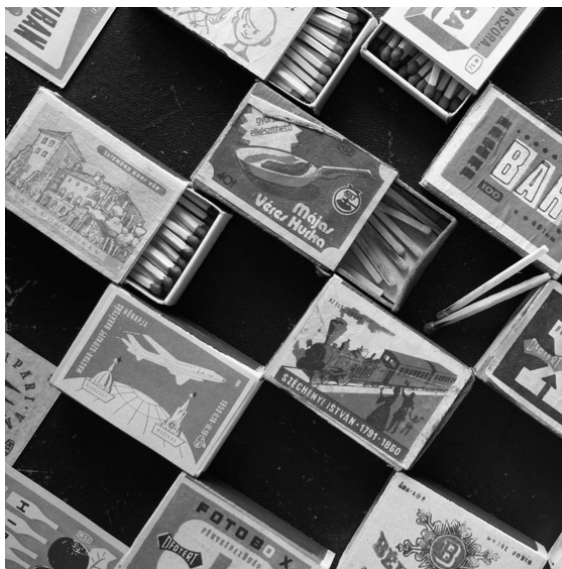
Ismét napirendre kerültek az összevonások. Egy 1954. október 1-én kelt miniszteri határozat budafoki telephellyel létrehozta a Gyufaipari Vállalatot, amelynek 1. sz. telepe a budafoki, 2. sz. telepe a kecskeméti, a 3. sz. telepe pedig a szegedi üzem lett. A három telephely közül a kecskeméti rövidéletű volt. A Gazdasági Bizottság 1959. június 30-án leszereltette a gyárat. A megmaradók közül a budafoki gyár exportra termelt, a szegedi pedig hazai értékesítésre. Szeged időnként besegített az exportba és egyéb termékeket is készített (pl. fapapucs, fogvájó, fadugó, ládaelemek).

Az államosítást követően egészen 1974-ig a szegedi gyárban sem technológiai, sem gépi fejlesztés nem történt, mondván, hogy a faiparhoz képest a gyufaipar sokkal fejlettebb. Hála az emberi teljesítőképességnek a gyár a változatlan géppark ellenére

1950 és 1974 között az évi termelést 316 millióról 584 millió dobozra növelte. A csaknem negyedszázadig várt rekonstrukcióra végül 1974 és 1976 között került sor. A 236 millió forintos beruházás eredményeként korszerűsödött a gyártási folyamat, és könnyebbé vált a fizikai dolgozók munkája is. A csökkenő dolgozói létszám ellenére dinamikusan nőtt a termelés: 1985-ben már évi 730 millió doboz gyufa hagyta el a gyártó sorokat.

A Gyufaipari Vállalat, mint a szocialista vállalatok egyik zászlóshajója 1954 és 1983 között 13 alkalommal nyerte el a Kiváló Vállalat címet, és 100. születésnapjára megkapta a Munka Vörös Zászló Érdemrendet is. A 70-es évek rekonstrukciója után a gyári kollektíva folyamatosan, sokszor önálló tervezéssel is korszerűsítette a gyárat.

A 90-es évekre csökkent az ország gyufaigénye, a tüzforrást a dohányosok számára már az öngyújtók jelentették. A Gyufaipari Vállalat 1990-es árbevétele több mint 700 millió Ft volt, közel 600 fő foglalkoztatása mellett.

Takács István fotója, a szerző engedélyével
(<http://indafoto.hu/takifoto/image/283385-1c75a07e/13731>)

A rendszerváltás új korszakot hozott a gyár életében is. A szegedi üzem új neve 1993. január 1-étől néhány hónapra Magyar Általános Gyufagyár Kft. lett. 1993. május 4-én megismétlődik a történelem; újra a svédeké a magyar gyufa. A svédek becsukják a budafoki gyárat, átszervezik a szegedit, és előtérbe helyezik a reklám le-
vélgyufa gyártását. A Swedish Match – ez a név állt a cég-táblán – 2001-ben 210 dolgozó-jával 200 millió doboz reklám gyufát gyártott megrendelőinek.

A „svéd korszak” is hamar véget ért. Amit 2005-ben még csak fontolgattak, 2006. áprilisában bekövetkezett; eladták a gyárat. A vevő a reklámgyufában fantáziát látó német Europe Match GmbH. A 95 %-ban exportra termelő gyár árbevétele a 2006-os adatok szerint elérte a 6 millió Eurót.

A 2007-es esztendő nem volt szerencsés az üzem életében. Két ízben is tűz zavarta a termelés folyamatosságát. Először 2007. júliusában az üzem egyik raktára, majd szeptemberben az egyik üzemszert gyulladt ki. Bár a két tüzeset jelentős károkat okozott, emberi életben nem esett kár.

Az utolsó magyar gyufagyár, a másfél évszázados szegedi üzem termékeit hiába keresi a magyar vásárló a boltokban. Az üzletekben kapható régi, 40 filléres „BÉKE” típusú gyufa dobozának egyik oldalára Budapest nevezetességeit reklámozó matricát ragasztottak, a hátoldali címkén pedig ez áll: „Származás: török import gyufa”.